

ШТА БИ СВЕ ТРЕБАЛО ДА БУДЕ ОБУХВАЋЕНО НАЦИОНАЛНИМ ОКВИРОМ КВАЛИФИКАЦИЈА У СРБИЈИ?

Увод

1. Као што се и разговарало на првом састанку радне групе, важно је да од самог почетка буде јасно *шта ће све бити обухваћено* Националним оквиром квалификација. Не можемо разборито да разговарамо о карактеристикама Националног оквира квалификација уколико не знамо које ће области образовања и обука бити њиме обухваћене. Овај документ се бави ширим спектром алтернатива, од најуопштенијих до најконкретнијих и наводи теме од пресудног значаја које би радна група требало да размотри.

Опција А – Шири оквир

2. Шири оквир би обухватао:

- Средње образовање – опште или стручно (пошто се квалификације не стичу у основној школи);
- више школе;
- универзитетско образовање;
- образовање и обуке одраслих које финансира држава (Центри за континуирано образовање одраслих и Национална служба за запошљавање)
- приватне обуке (које самостално организују фирме или појединци).

3. У једном смислу, тако широк оквир би било врло лако применити. Све што би било потребно је да се усагласи један низ нивоа за различите категорије образовања (нпр, по Европском оквиру квалификација, средње образовање би се могло покрити Нивоима 2-4 Европског оквира квалификација, виша школа Нивоом 5 Европског оквира квалификација, док би Нивои 6-8 могли покрити универзитетско образовање). Шири оквир попут овог би очигледно садржао различите правне надлежности – систем универзитетског образовања би поставио правила и осигуравао квалитет за сопствене квалификације. Министарство просвете би, потпуно одвојено, контролисало квалификације у средњем образовању, а неке друге мере (правила) би се примењивале на остале категорије.

4. Велики број земаља представља свој образовни систем и системе обука кроз ове термине када их објашњава људима из других земаља или својим грађанима, а такав начин представљања је уједно и користан. Међутим, ипак се јавља простор за следећа питања:

- Која се правила (мере) користе унутар сваког под-система – да ли су она задовољавајућа или не?
- Који су еквиваленти за различите делове система – да ли се квалификације у обуци одраслих, нпр, којима је додељен Ниво 3 сматрају истим као и квалификације у школском систему којима је додељен исти ниво?
- Какве су практичне могућности за појединца да напредује кроз 'скалу' нивоа? Да ли је разумно да неко ко има, рецимо Ниво 3 Европског оквира квалификација (који је вероватно еквивалентан дипломи трогодишње стручне школе у Србији) може да очекује да ће бити у могућности да се упише у четворогодишњу школу или не? Уколико је то могуће, да ли су онда ова очекивања ограничена на под-систем у ком су стекли свој Ниво 3?

Ово су интересантна и тешка питања на која је јако важно дати одговоре. Широки оквир, једноставно повезан са низом нивоа, неће сам по себи моћи да да одговор на ова питања.

5. Стога се предлаже да свој рад не усмеравамо на шири оквир. Јавно представљање информација о квалификацијама на један овако уопштен начин би свакако било од користи, али би се озбиљан рад на заједничким карактеристикама система квалификација у Србији морао одвијати унутар различитих под-система. Ово је такође случај са системима квалификација у већини других земаља.

Опција Б – Оквир за средње образовање

6. Много бољи приступ би био да се усресредимо на оквир за средње образовање. Србија је, у ствари, већ развила структуру унутар свог система средњег образовања која поседује многе карактеристике Националног оквира квалификација, као што су успостављени нивои квалификација, механизми за осигурање квалитета, процедуре за издавање сертификата, *итд.** Ова врста оквира се често може видети у Западној Европи, нпр. у Француској, где постоји структура *матуре* за академске, техничке и стручне студије.

7. Такав оквир би омогућио постојање формалних еквивалената за целокупно средње образовање, а могао би да се користи за постављање заједничких структура (нпр. за оцењивање или за модуле). Овај оквир ипак не би обухватио образовање одраслих (било формално или неформално); сертификати које издају приватни пружаоци обука, Национална служба за запошљавање или појединачне фирме не би били укључени у Национални оквир квалификација. А и позиција стручног образовања на вишим школама би била неизвесна.

8. Иако је тачно да многе земље Европке уније гледају на средње образовање засебно у погледу квалификација, и иако велики број њих још увек нема признату структуру за квалификације у образовању одраслих, сасвим је сигурно да су се многе од њих покренуле да би признати систем сертификата за одрасле учиниле доступним. У неким случајевима (Уједињено Краљевство, Холандија) је структура квалификација за одрасле намерно повезана са квалификацијама у школском систему. У осталим земљама (Шведска, Данска) сертификати за одрасле представљају засебан ефикасан систем кога постоје неке одређене везе са школским системом. Врши се притисак да се развију признати сертификати за одрасле, а тај притисак долази из следећих разлога:

- Реструктурисање привреде доводи до потребе да се радници у својству технолошког вишка и они чије су вештине застареле 'преквалификују';
- У популацији одраслих постоје људи који су пропустили формално образовање - имигранти, избеглице или они који су напустили иницијално школовање из социјалних разлога;
- Жеља да се охрабри популација одраслих да узме учешће у образовању и обукама и претпоставка да многи неће бити мотивисани да то учине уколико не постоји могућност да добију сертификат који је признат;
- Жеља да се осигура квалитет на тржишту обука за одрасле, уз употребу контроле квалификација као начина да се то постигне.

Сматра се да су сви ови фактори релевантни за Србију.

Опција В – Оквир за целокупно средње стручно образовање

9. Овом опцијом би Национални оквир квалификација обухватио целокупно средње (али не академско) стручно образовање, више школе, обуке за одрасле које финансира држава и обуке за одрасле које спроводе појединци или се организују у фирмама. Наравно, било би могуће да људи похађају обуке које не воде ка сертификатима, али би требало да сертификати буду доступни свим појединцима или фирмама уколико они

* Могло би се рећи да ове карактеристике не морају баш да буду оне праве, али постоје механизми да се оне промене уколико Србија то жели.

желе да их имају (и уколико су спремни да снесу трошкове и да испуне захтеве за осигурање квалитета).

10. Велики број земаља је имао такав оквир за циљ, мада је тешко издвојити једну земљу у којој је развијен целокупан јединствени оквир за средње стручно образовање. Поготово се сертификација неформалног учења, која је могућа у великом броју земаља, најчешће не спроводи, и – као што смо видели – веома често постоје различити системи за иницијално образовање и обуке и стручно образовање за одрасле за које су одговорна различита тела/институције.

11. Следеће питање је начин на који се гледа на средње стручно образовање на универзитетима. Неоспорно је да је по својој природи велики део студија на универзитету стручан. Чини се да је погрешно да се оно искључи из националног оквира за средње стручно образовање. Такође се стиче утисак да виши нивои средњег стручног образовања нису достижни за оне који почињу од нижих нивоа, а на тај начин се ставља 'тачка' на напредовање кроз средње стручно образовање. Са друге стране, тешко је да се пронађу начини на које би могла да се искомбинује аутономија универзитета са привредом и стандардима занимања који се најчешће примењују у средњем стручном образовању.

Опција Г – Нови модел оквира

12. До сада смо се држали претпоставке да ће Националним оквиром квалификација бити обухваћене постојеће области образовања и обука и да ће можда оквир квалификација дати подстрек или поставити захтеве за прогресивним променама унутар самог оквира, као и да ће се бар за почетак држати постојеће праксе. Другачији приступ би био да се постави оквир који би за почетак био 'празан', али у који би се додавале квалификације тек пошто би испуниле све захтеве оквира. На овај начин не би смело да буде компромиса у погледу квалитета. Све квалификације унутар Националног оквира квалификација би требало да буду у складу са добро осмишљеним и модерним захтевима.

13. Такав оквир би могао да се осмисли на основу карактеристика огледних наставних планова у стручним школама. Овај оквир би се ширио у складу са развојем све већег броја наставних планова.

14. Опасности код ове врсте приступа су:

- Уколико напори ка модернизацији престану или промене правац, нови оквир никада неће постати национални, већ ће представљати мали 'сегмент' реформисане праксе који ће бити тешко разумети;
- Чак и када би оквир наставио да се развија постојали би дуги периоди током којих би неке старије квалификације биле изван оквира, док би оне новије биле обухваћене оквиром. Ово би током дужег временског периода имало за резултат 'два система', што би било збуњујуће за све.

Препорука

15. Предлаже се да Опција В буде фокус рада на Националном оквиру квалификација у Србији. Намера би требало да буде да се направи оквир који је у стању да обухвати целокупно средње стручно образовање. Међутим, из поменутих разлога би требало усвојити следеће карактеристике (предлоге):

- Не би требало да постоје иницијални покушаји да се стручно образовање укључи у универзитетски сектор, али би повезаност и напредовање ка универзитету били од велике важности;
- На сличан начин би требало задржати везе са академским средњим образовањем кроз систем *матуре*;
- Требало би да буду укључене више школе;

- Можда би било неопходно прихватити и то да ће се структура и методе осигурања квалитета за средње стручно образовање и образовање одраслих значајно разликовати, као и да би их требало сместити у исти оквир;
- На овом ступњу покушаји да се изврши уклапање резултата у Европски оквир квалификација не би требало да представљају приоритет. Ова фаза би требало да дође касније. Европски оквир квалификација није направљен да би помогао стварању Националног оквира квалификација, већ да би омогућио да се један Национални оквир квалификација упореди са другим.